

SCHRIJVERS EN LEZERS

» DOOR PETER LAMBERTS, STIJN EVERAERT EN PETER LOGGHE

De greep op de publieke opinie

Feiten kun je op verschillende manieren brengen. Dit illustreert Sid Lukkassen in zijn nieuwste boek 'De greep op de publieke opinie' onder andere met de beoordeling van rijkskanselier Theobald von Bethmann Hollweg door de tijd heen. In eerste instantie werd hij neergezet als vredeskanselier tijdens de Eerste Wereldoorlog. Toen bij latere bestudering de onderbouwing zwak bleek overheerste de gevestigde gedachte boven het nieuwe inzicht. Het feit is niet anders, maar de interpretatie tegengesteld. Wie heeft gelijk?

Deze sturing op de interpretatie van feiten – zoals bij de rijkskanselier – wordt tegenwoordig geperfectioneerd. Het zorgpunt van Lukkassen richt zich met name op de mate van subjectiviteit waarmee informatie bij ons wordt aangeleverd door overheden en social media. De vraag is daarom niet of je als burger in je mening gestuurd kunt worden, maar hoe je als overheid omgaat met de verleidingen en/of de mogelijkheden om de publieke opinie te sturen in een bepaalde richting.

De sturing van het narratief door overheden

De toeslagenaffaire of de affaire rondom Groningen laten tegenwoordig zien waartoe een overheid richting de burger in staat is: een overheid is in staat om informatie te sturen naar haar eigen wens. Hierdoor raakt de burger bekneld.

Lukkassen gaat naast deze voorbeelden wat uitvoeriger in op de sleepwet, die niet alleen impact kan hebben op een bepaalde groep ouders, maar op iedere burger. De kernvraag

hierbij is de vraag of een overheid integer kan zijn. Juist de toeslagenaffaire laat zien dat dit niet (altijd) het geval is en een voorbeeld als de sleepwet kan veel meer burgers nog veel dieper en ondoorzichtiger raken dan de toeslagenaffaire. Ook Corona is een voorbeeld waarbij de overheid met behulp van de corona-pas mensen kan uitsluiten indien ze niet doen wat de overheid beoogd heeft.

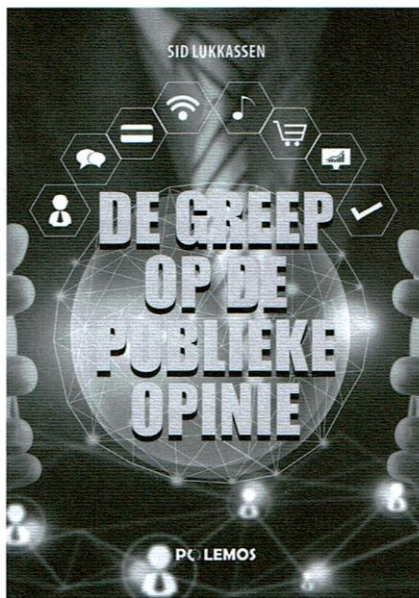
Het is daarom van groot belang dat de overheid een pluriform informatiebeleid stimuleert. Juist door het faciliteren van deze pluriformiteit maakt ze zichzelf tot een objectieve partij op dit terrein en geeft ze burgers de gelegenheid om verschillende

geluiden tot zich te laten komen en zelf te bepalen welke informatie bij hen past. Lukkassen plaatst deze instelling tegenover de China-ficatie waarbij de overheid tot in het extreme het handelen van haar burgers volgt en manipuleert.

De fabeltjesfuik van social media

Waar een vrijdenkende burger in het verleden alleen kon krijgen met een sturende overheid is er nu sprake van een beïnvloedende partij op mondiaal niveau: de social media en haar algoritmes. Arjan Lubach noemde het al een fabeltjesfuik waardoor je ongemerkt alleen maar berichten met een bepaalde inhoud krijgt.

Lukkassen gaat niet zozeer in op de praktijk, maar meer op de vraag hoe de omgeving hier op anticipeert. Zo gaan bedrijven slim in op de hypes door bijvoorbeeld aan te geven dat hun producten 'woke' zijn en daarmee 'goed' (woke-washing). Dit is één van de voorbeelden van diverse tendensen van de sociale media om te bepalen wat 'goed' is en wat 'fout' waarna een tendens bestaat om deze labels in te vullen door middel van cancelling. Dit proces wordt gevoerd door burgers, wordt ge-

stuurd door overheden en krijgt vorm op social media waarna de algoritmes van de social media zorgen voor een maximaal effect. Het begint dus bij mensen (vaak een minderheid) en wordt uiteindelijk aan de machines achter de algoritmes overgelaten om het effect te perfectioneren. Waar de overheid qua integriteit nog bestaat uit burgers die kunnen worden gecorrigeerd (met veel moeite) zijn het hier machines, die de overheid (en dus de mens) vervangen.

Het gevolg: de pluriformiteit van de media wordt buitengewoon sterk teruggedrongen met als gevolg dat mensen geen toegang meer krijgen tot andere inzichten.

De kracht van de Westerse beschaving

In die beknelling van de vrijdenkende burger zit de zorg van Lukkassen. In het tweede deel van het boek verwijst hij twee keer naar de grondrechten, die in het Westen door de burger op de overheid zijn afgedwongen én de basis zijn voor onze welvaart en ons welzijn (de Magna Carta, het Plakkaat van Verlatinghe, de Blijde Inkomste en de Bill of Rights).

De feitelijke kracht van de Westerse samenleving ligt in de aansturing van burgers door de burgers zelf, terwijl de bedreiging ligt in de aansturing top-down. Het maakt daarbij niet uit of deze bedreiging komt van een islamitische wereld of een Chinese infiltratie; het gaat om de kern waarbij een bottom-up aansturing leidt tot een sterke samenleving. Alle zorgen van Lukkassen – of het nou gaat om de islam, woke, China etc. – zijn terug te voeren op deze zorg voor de ‘Westerse samenleving’.

Wat niet aan de orde komt is de vraag of deze ‘Westerse samenleving’ in het verleden echt zo coherent was. Onze samenleving in de afgelopen 8 eeuwen werd gekenmerkt door de strijd tussen burgers en overheden – ondanks de aanwezigheid van burgerrechten en (later) grondrechten. Daardoor kan de huidige bedreiging van de burgerrechten ook worden gezien als de zoveelste aanval op Lukkassen’s ideaal; wel één die niet te onderschatten is. Mede omdat we verschuiven van een unipolaire wereld (hegemonie door de VS) naar een multipolaire wereld (mede-hegemonie van Rusland, China en/of India) waarin de rol van de burger steeds meer bekneeld raakt.

De verleiding tot cancelling

Nu zit je als lezer wel met een issue: hoe kun je Lukkassen – actief lid van Forum voor Democratie – los zien van de discutabele reputatie van zijn partij? Hoe moet je omgaan met de recente twijfels over de maanlanding

of het bestaan van 9/11 door Baudet? Hoe om te gaan met eerdere ontkenningen rondom het bestaan (en de gevolgen van) corona of de rol van Rusland rondom MH17? Je vraagt je dan in goede zin af hoeveel objectief bewijs er nog nodig is voordat iets duidelijk is.

De volgende vraag is dan of het niet logisch is om de standpunten van Lukkassen naast je neer te leggen, omdat zijn partij ‘halverwege de maan is’, zoals Wilders het uitdrukte. Daarmee doe je echter precies waar Lubach zo voor waarschuwt: je stopt Lukkassen in de fabeltjesfuijk van Forum-berichten. Daar waar Lukkassen zelf rept over de vrijheid tot verachting (die ik hier graag invul) maak ik ook graag gebruik om te pleiten voor het vrijdenken van Lukkassen. Hij rept wel over corona, maar kritiseert de coronapas (dit ik ook kritiseer) en hij neemt het wel op voor Ongehoord Nederland, maar – soms tegen beter weten in – vanwege de pluriformiteit en niet vanwege de hoge kwaliteit van de programma’s. Daarnaast ontleedt hij naadloos de mismatches in het denken van de overheid en de sociale media. Daarmee opent hij een venster naar een wereld waarin burgers op eigen kracht op zoek kunnen gaan naar ‘goed’ en ‘fout’ en zich niet laten leiden door landelijke of mondiale sturing. Uiteindelijk is dat de enige oplossing om de verworvenheden van de westerse wereld in stand te houden en liefst te versterken.

Peter Lamberts

Oud-bestuurslid VVD en vaste recensent van boeken van Sid Lukkassen

» Sid Lukkassen, *De greep op de publieke opinie*, 2023, Uitgeverij Polemos, Boechout, 322 pag. ISBN: 978-9493005242.